

Projekt Prawa i Sprawiedliwości

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia ...

W imię Boga Wszechmogącego!

My, Naród Polski,
składając Bożej Opatrzności dziękczynienie za dar niepodległości,
pomni naszych ponad tysiącletnich dziejów związanych z chrześcijaństwem,
wdzięczni poprzednim pokoleniom
za ich wytrwałą pracę, poświęcenie i ofiary dla Polski,
zrzuciwszy jarzmo obcej przemocy i komunizmu,
zobowiązani do zachowania i umocnienia niepodległego Państwa Polskiego,
pragnąc Rzeczypospolitej silnej prawdą, uczciwością i sprawiedliwością,
naszą wolność i odpowiedzialność za los współczesnych i przyszłych pokoleń Narodu
wyrażamy na kartach tej Konstytucji,
która jest najwyższym prawem dla Rzeczypospolitej.

Rozdział I ZASADY NACZELNE

Art. 1

Poszanowanie przyrodzonej godności każdego człowieka, troska o dobro wspólne, sprawiedliwość, rządy prawa i solidarność stanowią podstawy ładu państwowego.

Art. 2

1. Rzeczpospolita Polska strzeże swej suwerenności, która jest warunkiem zachowania dziedzictwa wszystkich pokoleń Polaków oraz rozwoju osoby we wspólnocie narodowej.
2. Pomnażanie siły Rzeczypospolitej oraz obrona jej niepodległości i całości terytorium jest najwyższym obowiązkiem władz publicznych i zaszczytnym obowiązkiem obywateli.

Art. 3

Rzeczpospolita Polska kształtuje swoje stosunki z innymi państwami i z organizacjami międzynarodowymi zgodnie z zasadami wzajemnego poszanowania prawa międzynarodowego i solidarnej współpracy.

Art. 4

1. Do najważniejszych zadań polityki wewnętrznej, realizowanej przez ustawodawstwo i wszechstronny wysiłek władz publicznych, należą:
 - 1) ochrona obywateli przed zamachami na ich życie, zdrowie, wolność i mienie,

- 2) zapewnienie spójności i rzetelności w działaniu instytucji i osób publicznych, opartej na przestrzeganiu prawa i dobrych obyczajów oraz odpowiednich kwalifikacjach i osobistej uczciwości, bezwzględne zwalczanie lekceważenia prawa i nadużywania władzy przez funkcjonariuszy publicznych,
 - 3) otaczanie ochroną i opieką małżeństwa, będącego wyłącznie związkiem kobiety i mężczyzny, oraz macierzyństwa i rodzicielstwa, troska o pomyślność rodzin oraz ochrona dzieci i młodzieży przed odrzuceniem i demoralizacją,
 - 4) tworzenie warunków szybkiego rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego kraju, rozwoju rodzimej przedsiębiorczości, upowszechnienia i ochrony własności obywateli, uczciwej konkurencji i należytej ochrony konsumentów w ramach społecznej gospodarki rynkowej,
 - 5) sprzyjanie żywotności obszarów wiejskich i ustrojowi rolnemu opartemu na gospodarstwie rodzinnym,
 - 6) zapewnienie godności pracy i sprawiedliwości w stosunkach między pracownikami a pracodawcami,
 - 7) przeciwdziałanie bezrobociu, bezdomności i innym postaciom wykluczenia społecznego,
 - 8) kształtowanie warunków należytej ochrony zdrowia wszystkich obywateli oraz ich zabezpieczenia na wypadek starości lub niezdolności do samodzielnej egzystencji,
 - 9) zapewnienie powszechnego dostępu obywateli do oświaty publicznej na zasadzie równości szans edukacyjnych bez względu na stan majątkowy, pochodzenie społeczne i miejsce zamieszkania,
 - 10) sprzyjanie zachowaniu tradycji i rozwojowi kultury narodowej oraz czerpaniu z jej dorobku przez obywateli,
 - 11) kultywowanie pamięci ofiar wojen i totalitaryzmów, otaczanie specjalną opieką weteranów walk o niepodległość Polski,
 - 12) ochrona walorów środowiska naturalnego i jego racjonalne kształtowanie.
2. Rada Ministrów składa Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi, nie rzadziej niż raz do roku, informację o stanie realizacji zadań, o których mowa w ust. 1.

Art. 5

Rzeczpospolita Polska jest państwem jednolitym.

Art. 6

Władza w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Naród sprawuje władzę przez demokratycznie wybranych przedstawicieli lub bezpośrednio.

Art. 7

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym przedstawicielem Państwa Polskiego w stosunkach wewnętrznych i zewnętrznych oraz gwarantem ciągłości władzy państwowej. Prezydent Rzeczypospolitej czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, dba o spójność działań państwa, stoi na straży jego suwerenności i bezpieczeństwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium.
2. Władza ustawodawcza, władza wykonawcza i władza sądownicza są rozdzielone. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą – Rada Ministrów, którą kieruje Prezes Rady Ministrów, a władzę sądowniczą – Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu i sądy.

Art. 8

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa i obywateli można przeprowadzić referendum krajowe. Jego przeprowadzenie zarządza Sejm bezwzględną większością głosów lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu.
2. W przypadkach wskazanych w Konstytucji przeprowadzenie referendum krajowego może zarządzić Prezydent Rzeczypospolitej.
3. Wynik referendum krajowego jest wiążący, jeżeli w głosowaniu wzięło udział co najmniej 30% uprawnionych, z zastrzeżeniem art. 175 ust. 2.

Art. 9

1. W sprawowaniu władzy publicznej uczestniczy samorząd terytorialny zgodnie z zasadą pomocniczości.
2. W drodze ustawy mogą być tworzone, przekształcane i znoszone inne samorządy. Nie mogą one ograniczać wolności wyboru zawodu ani wolności podejmowania działalności gospodarczej.
3. Działalność samorządów podlega nadzorowi sprawowanemu w interesie ogółu przez organy państwowe na zasadach określonych w ustawie.

Art. 10

1. Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, wybory do Sejmu, wybory do Senatu, wybory do organów stanowiących samorządu terytorialnego zasadniczego podziału terytorialnego państwa oraz udział w referendum krajowym i referendum innym niż krajowe są powszechne, równe i bezpośrednie, a głosowanie jest tajne. Odbywa się ono w niedzielę.
2. Wybory do Sejmu są proporcjonalne. Wybory do Senatu przeprowadza się w okręgach jednomandatowych.
3. Jeżeli ustawa przewiduje wybory bezpośrednie do niektórych organów wykonawczych samorządu terytorialnego, w wyborach tych obowiązują zasady wymienione w ust. 1.
4. Warunki czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej, w wyborach do Sejmu i w wyborach do Senatu oraz prawa udziału w referendum krajowym określa art. 32.
5. Ustawy określają:
 - 1) tryb zgłaszania kandydatów przez partie polityczne i obywateli, a także sposób przeprowadzania i ustalania wyników wyborów i referendum, o których mowa w ust. 1 i 3, oraz stwierdzania ich ważności,
 - 2) warunki czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach bezpośrednich do organów samorządu terytorialnego oraz prawa udziału w referendum innym niż krajowe.

Art. 11

1. Wszystkie organy władzy publicznej podlegają Konstytucji oraz działają na podstawie i w granicach prawa.
2. Żaden organ władzy publicznej ani żadna instytucja publiczna nie może realizować celów prywatnych lub sprzecznych z dobrem wspólnym celów grupowych, a także nie może pozostawać poza kontrolą konstytucyjnych organów państwa.
3. Stosowanie środków przymusu należy do państwa. Ustawa może określić, w ograniczonym i niezbędnym zakresie, warunki i sposób stosowania środków przymusu przez inne podmioty pod kontrolą organów państwowych.

Art. 12

1. Partie polityczne zrzeszają obywateli na zasadach dobrowolności i równości w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.

2. Finansowanie partii politycznych jest jawne.
3. Zakazane jest działanie partii politycznych i innych organizacji opartych na ideologii lub metodach komunistycznych, faszystowskich albo nazistowskich, a także zmierzających do obalenia przemocą porządku konstytucyjnego.

Art. 13

1. Kościoły i inne związki wyznaniowe są równouprawnione.
2. Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.
3. Stosunki między państwem a Kościołem katolickim określają umowa międzynarodowa zawarta przez Rzeczpospolitą Polską ze Stolicą Apostolską i ustawy.
4. Stosunki między państwem a innymi kościołami i związkami wyznaniowymi określają ustawy uwzględniające treść umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami.

Art. 14

Język polski, jako podstawowy element narodowej tożsamości i dobro kultury, jest językiem urzędowym i podlega ochronie.

Art. 15

1. Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego w koronie, w czerwonym polu.
2. Barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony.
3. Hymnem Rzeczypospolitej Polskiej jest Mazurek Dąbrowskiego.
4. Szczegóły dotyczące godła, barw i hymnu oraz zasady ich ochrony określa ustawa.

Art. 16

Stolicą Rzeczypospolitej Polskiej jest Warszawa.

Rozdział II

WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA I OBYWATELA

Art. 17

1. Rzeczpospolita Polska szanuje i chroni podstawowe wolności i prawa człowieka i obywatela, których źródłem jest przyrodzona i nienaruszalna godność osoby.
2. Ograniczenia w korzystaniu z wolności i praw zagwarantowanych w Konstytucji mogą być określone tylko w ustawie i tylko w takim zakresie, w jakim jest to konieczne w państwie demokratycznym w celu ochrony wolności i praw innych osób lub w celu realizacji dobra wspólnego, a w szczególności w celu ochrony zdrowia i moralności publicznej, środowiska, bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego. Ograniczenia te nie mogą powodować naruszenia istoty poszczególnych wolności i praw, chyba że polegają na orzeczeniu przez sąd sprawiedliwej kary za popełnienie przestępstwa lub środka koniecznego do zapobieżenia popełnianiu przestępstw.
3. Wolności i prawa zagwarantowane w Konstytucji nie mogą być nadużywane do zamachów na porządek prawny ani do czerpania korzyści z naruszenia prawa.

Art. 18

1. Obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie z rodziców mających obywatelstwo polskie.

2. Osobie lojalnej wobec Rzeczypospolitej Polskiej, która wykaże polskie pochodzenie albo inne związki z Polską, może być przyznane obywatelstwo polskie w trybie określonym w ustawie.
3. Podstawy i tryb utraty obywatelstwa polskiego określa ustawa. Nikt nie może być pozbawiony obywatelstwa polskiego wbrew własnej woli.

Art. 19

1. Wszyscy ludzie są równi wobec prawa i mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Cudzoziemcy znajdujący się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej korzystają z wolności i praw określonych w Konstytucji oprócz wolności i praw związanych z obywatelstwem polskim. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie szczególnemu uregulowaniu spraw cudzoziemców w ustawie, z uwzględnieniem art. 17 ust. 2.

Art. 20

Każdy człowiek ma prawo do życia od poczęcia do naturalnej śmierci.

Art. 21

1. Każdy człowiek ma prawo do poszanowania swojej integralności cielesnej.
2. Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu.
3. Nikt wbrew swej woli, bez uprzedniego wyrażenia zgody, nie może być poddany eksperymentom medycznym lub naukowym.
4. W przypadkach określonych w ustawie sąd może nakazać poddanie osoby, która ze względu na zaburzenia psychiczne stwarza zagrożenie dla życia, zdrowia lub nietykalności cielesnej innych osób, zabiegom medycznym zmniejszającym to zagrożenie.

Art. 22

1. Każdemu człowiekowi przysługuje wolność osobista.
2. Pozbawienie wolności może nastąpić jedynie na podstawie orzeczenia sądu.
3. Zatrzymanie policyjne może nastąpić na czas nieprzekraczający 48 godzin i podlega kontroli sądowej. Najpóźniej z chwilą upływu tego terminu zatrzymany powinien być postawiony przed sądem; jeżeli sąd nie orzekł o tymczasowym aresztowaniu przed upływem 72 godzin od chwili zatrzymania, osobę zatrzymaną należy zwolnić.
4. Osobę zatrzymaną lub tymczasowo aresztowaną należy poinformować, w sposób dla niej zrozumiały, o przyczynach zastosowania tego środka i o przysługujących jej prawach.
5. Osoba pozbawiona wolności ma prawo do niezwłocznego porozumienia się z obrońcą i powiadomienia wskazanej przez siebie osoby o fakcie pozbawienia wolności.

Art. 23

Każdemu, kto legalnie przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przysługuje wolność poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania oraz wolność opuszczenia jej terytorium.

Art. 24

1. Ekstradycja obywatela polskiego może nastąpić jedynie na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli przewiduje to ustawa mająca na celu wykonanie międzynarodowego zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, przy łącznym spełnieniu następujących warunków:

- 1) czyn objęty wnioskiem został popełniony poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 2) zarówno w czasie popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku stanowił on czyn zagrożony karą według prawa polskiego lub stanowiłby taki czyn w razie popełnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 3) nie był czynem popełnionym z przyczyn politycznych bez użycia przemocy,
 - 4) nie zachodzi uzasadniona obawa, że obywatel poddany ekstradycji nie będzie korzystał za granicą z praw człowieka na poziomie zagwarantowanym w niniejszym rozdziale.
2. Jeżeli wniosek pochodzi od innego państwa, warunkiem dopuszczalności ekstradycji obywatela polskiego jest ponadto przestrzeganie przez nie zasady wzajemności.
 3. Warunków określonych w ust. 1 pkt 1 i 2 nie stosuje się, jeżeli wniosek o ekstradycję pochodzi od sądowego organu międzynarodowego powołanego na podstawie ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji.

Art. 25

1. Prawo azylu lub pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może wynikać z ustawy.
2. Ekstradycja lub wydalenie cudzoziemca z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może nastąpić na podstawie umowy międzynarodowej lub ustawy.

Art. 26

1. Rodzina, jako wspólnota podstawowa i pierwotna w stosunku do państwa, ma własne i niezbywalne prawa.
2. Rodzice mają naturalne prawo i pierwszeństwo wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem.
3. Pozbawienie lub ograniczenie władzy rodzicielskiej następuje na podstawie orzeczenia sądu, gdy jest to konieczne ze względu na dobro dziecka.

Art. 27

1. Każdemu przysługuje wolność sumienia, światopoglądu i wyznania, kultu i praktyk religijnych oraz nauczania religii w życiu prywatnym i publicznym.
2. Władze publiczne umożliwiają nauczanie w szkołach publicznych religii Kościoła katolickiego oraz innych prawnie uznanych kościołów i związków wyznaniowych pod ich nadzorem.

Art. 28

Obywatele mają prawo do ochrony obecności symboli i pamiątek kulturalnych i religijnych istniejących w sferze publicznej zgodnie z miejscowymi zwyczajami.

Art. 29

Władze publiczne przeciwdziałają, na zasadach określonych w ustawie, obecności w miejscach publicznych treści i symboli wyrażających pochwałę ideologii lub praktyk komunizmu, faszyzmu albo nazizmu. Każdy obywatel może żądać podjęcia przez władze publiczne odpowiednich działań.

Art. 30

1. Każdy ma prawo do ochrony swojego życia prywatnego i rodzinnego, danych osobowych, czci i dobrego imienia, wizerunku, tajemnicy komunikowania się z innymi oraz nienaruszalności mieszkania.

2. Władze publiczne nie regulują spraw par niemałżeńskich ani nie prowadzą ich ewidencji.

Art. 31

1. Pozyskiwanie i gromadzenie przez organy władzy publicznej i instytucje publiczne informacji o obywatelach, kościołach i innych związkach wyznaniowych oraz instytucjach prywatnych jest dopuszczalne tylko na podstawie ustawy i tylko w zakresie, w jakim jest to konieczne do wykonywania ich ustawowych zadań związanych z urzędowywaniem Konstytucji.
2. Każdy ma prawo do uzyskania dostępu, w sposób określony w ustawie, do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych, a także do żądania sprostowania danych nieprawdziwych oraz usunięcia danych, których gromadzenie nie odpowiada wymaganiom określonym w ust. 1.

Art. 32

1. Prawo wybierania Prezydenta Rzeczypospolitej, posłów i senatorów oraz prawo udziału w referendum krajowym ma obywatel polski, który ukończył 18 lat oraz nie jest ubezwłasnowolniony ani nie został prawomocnie pozbawiony praw publicznych lub praw wyborczych.
2. Wybrany do Sejmu może być obywatel polski, który ukończył 21 lat, spełnia pozostałe warunki określone w ust. 1 oraz nie został prawomocnie skazany za popełnione z winy umyślnej przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego.
3. Wybrany do Senatu może być obywatel polski, który ukończył 30 lat, spełnia pozostałe warunki określone w ust. 1 i 2 oraz pełnił łącznie przez co najmniej 5 lat funkcję publiczną z powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm, Senat, Radę Ministrów lub Prezesa Rady Ministrów, funkcję posła lub senatora bądź pochodzącą z wyborów bezpośrednich funkcję w samorządzie terytorialnym na szczeblu gminnym lub ponadgminnym.
4. Wybrany Prezydentem Rzeczypospolitej może być obywatel polski, który ukończył 35 lat oraz spełnia pozostałe warunki określone w ust. 1 i 2.

Art. 33

1. Każdemu przysługuje wolność wyrażania swoich przekonań i opinii oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, w tym dotyczących działalności organów władzy publicznej i instytucji publicznych, a także spraw innych instytucji i osób związanych z ich działalnością publiczną.
2. Władze publiczne nie sprawują cenzury prewencyjnej ani nie koncesjonują działalności prasowej i wydawniczej.
3. Ustawa może przewidywać wymóg uzyskania zezwolenia na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

Art. 34

1. Obywatele mają prawo do uzyskiwania od organów władzy publicznej i instytucji publicznych, w sposób określony w ustawie, informacji o działalności tych organów i instytucji oraz gromadzonych przez nie danych mających znaczenie publiczne, a także do wykorzystywania i upowszechniania tych informacji w sposób nienaruszający praw innych osób.
2. Rodzaj informacji niejawnych i zasady ich ochrony określa ustawa. Zakres takich informacji nie może być szerszy, niż jest konieczne ze względu na ochronę wolności i praw zagwarantowanych w Konstytucji lub bezpieczeństwo państwa.

Art. 35

1. Obywatele mają prawo do pełnej wiedzy o prowadzonych przed 1 stycznia 1990 r. działaniach partii komunistycznej i aparatu przymusu państwowego wymierzonych w niepodległościowe i wolnościowe aspiracje Narodu, prawa obywateli oraz prawa Kościoła i niezależnych instytucji społecznych, w tym o osobach prowadzących i wspomagających te działania.
2. Ograniczenia w korzystaniu z prawa określonego w ust. 1 mogą być ustanowione tylko w ustawie i tylko w takim zakresie, w jakim są konieczne ze względu na szczególnie uzasadnioną ochronę dóbr osób pokrzywdzonych lub ochronę wiadomości szczególnie istotnych dla bezpieczeństwa państwa.
3. Osoby pełniące funkcje publiczne lub prowadzące działalność związaną z zaufaniem publicznym bądź szczególnymi wymaganiami etycznymi mogą podlegać, w zakresie i na zasadach określonych w ustawie, obowiązkowi ujawnienia, czy prowadziły lub wspomagały działania, o których mowa w ust. 1.

Art. 36

1. Obywatelom przysługuje wolność pokojowego gromadzenia się, także w miejscach publicznych, w celu wspólnego wyrażenia przekonań, opinii lub postulatów.
2. Odbycie zgromadzenia nie wymaga zezwolenia. Ustawa może wprowadzić wymóg zgłoszenia zamiaru zorganizowania zgromadzenia z zachowaniem niezbędnych terminów.
3. Jeżeli organizator zgromadzenia w sposób zgodny z ustawą zawiadomił o zamiarze zorganizowania zgromadzenia, prewencyjny zakaz jego odbycia może orzec jedynie sąd w przypadkach określonych w ustawie.
4. W zakresie określonym w ustawie organizator zgromadzenia ponosi solidarną ze sprawcą odpowiedzialność za szkody wyrządzone wskutek niezachowania przez uczestników pokojowego charakteru zgromadzenia.

Art. 37

Obywatelom przysługuje wolność zrzeszania się oraz tworzenia fundacji. Zakres i tryb rejestracji zrzeszeń i fundacji określa ustawa.

Art. 38

1. Każdemu przysługuje wolność pobierania nauki.
2. Ustawa określa zasady tworzenia szkół i zakładów wychowawczych.
3. Przed ukończeniem 18. roku życia nauka jest obowiązkowa. Zakres i sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa.
4. Nauka w szkołach publicznych jest powszechnie dostępna i bezpłatna, z zastrzeżeniem ust. 5.
5. Nauka w publicznych szkołach wyższych jest dostępna na zasadach określonych w ustawie i bezpłatna. Ustawa może dopuścić pobieranie przez te szkoły opłat za niektóre dodatkowe usługi edukacyjne, określając zasady ustalania takich opłat.

Art. 39

1. Każdemu przysługuje wolność twórczości artystycznej, badań naukowych i poszukiwań intelektualnych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.
2. Szkoły wyższe korzystają z autonomii w zakresie i na zasadach określonych w ustawie.

Art. 40

Obywatele należący do mniejszości narodowych i etnicznych mają prawo, indywidualnie i zbiorowo, do zachowania i rozwoju własnej kultury, języka, obyczajów i tradycji oraz do tworzenia instytucji edukacyjnych i kulturalnych.

Art. 41

1. Obywatele mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach.
2. Ustawa określa zakres i tryb ograniczeń korzystania z prawa określonego w ust. 1 przez osoby, które brały udział w działaniach, o których mowa w art. 35 ust. 1.

Art. 42

1. Każdy ma prawo do własności oraz prawo dziedziczenia.
2. Własność zobowiązuje. Korzystanie z niej nie może szkodzić dobru wspólnemu ani prawnie chronionym dobrom innych osób.
3. Wywłaszczenie jest dopuszczalne wyłącznie na ważny cel publiczny i za słusznym odszkodowaniem.
4. Przepadek korzyści z czynu zabronionego pod groźbą kary lub środków użytych do popełnienia takiego czynu może nastąpić tylko na podstawie orzeczenia sądu.

Art. 43

1. Każdemu przysługuje wolność wyboru i wykonywania zawodu.
2. Jeżeli ustawa uzależnia wykonywanie zawodu zaufania publicznego od spełnienia określonych warunków, ustalenie ich spełnienia następuje w postępowaniu przed organem państwowym w sposób określony w ustawie.
3. Stałe zatrudnianie dzieci do lat 16 jest zakazane. Ustawa może dopuścić ich dorywcze zatrudnienie w formach i charakterze uwzględniających wymagania ich szczególnej ochrony.

Art. 44

1. Każdemu przysługuje wolność podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.
2. Ustawa określa zakres i tryb ewidencji działalności gospodarczej, a także szczególne wymagania związane z prowadzeniem działalności gospodarczej o szczególnym znaczeniu dla interesu publicznego albo ważnych interesów obywateli.

Art. 45

1. Pracownikom i pracodawcom przysługuje wolność zrzeszania się w związkach zawodowych i organizacjach pracodawców. Zakres i tryb ich rejestracji określa ustawa.
2. Związki zawodowe i organizacje pracodawców oraz ich organizacje mają prawo do negocjowania i zawierania układów zbiorowych pracy oraz innych porozumień dotyczących warunków pracy.

Art. 46

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia dotyczącej go sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezawisły i bezstronny sąd.
2. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia wolności lub praw zagwarantowanych w Konstytucji i ustawach. Jeżeli ustawa nie przewiduje w tym zakresie właściwości innego sądu, właściwy jest sąd powszechny.
3. Wyłączenie jawności rozprawy sądowej może nastąpić ze względu na ochronę bezpieczeństwa państwa, moralności lub porządku publicznego albo ze względu na ochronę bezpieczeństwa lub życia prywatnego stron.

Art. 47

1. Każdy ma prawo do zaskarżenia wydanego w jego sprawie orzeczenia sądu lub decyzji organu administracji publicznej na zasadach określonych w ustawie. W sprawach mniejszej wagi ustawa może jednak ustanowić jednoinstancyjność postępowania sądowego, ustanawiając inny środek kontroli zgodności orzeczenia z prawem.
2. W uzasadnionych przypadkach ustawa może dopuścić natychmiastową wykonalność orzeczenia lub decyzji, choćby podlegały zaskarżeniu.

Art. 48

1. Odpowiedzialności karnej podlega tylko ten, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w chwili jego popełnienia.
2. Nie można orzec kary, którą czyn nie był zagrożony w chwili jego popełnienia, chyba że nowa ustawa przewiduje karę względniejszą dla sprawcy.
3. Przepisy powyższe nie stanowią przeszkody w sądowniu i karaniu za czyn, który w chwili jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl ogólnych zasad prawa uznanych przez społeczność międzynarodową.
4. Zbrodnie wojenne, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie popełnione przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, a także przestępstwa popełnione w celu uzyskania osobistych korzyści majątkowych w związku z pełnieniem funkcji w organach władzy publicznej nie podlegają przedawnieniu. Bieg przedawnienia w stosunku do przestępstw nieściganych z przyczyn politycznych ulega zawieszeniu do czasu ich ustania.

Art. 49

1. Oskarżonego o popełnienie czynu zabronionego pod groźbą kary władze publiczne nie mogą uważać za winnego, dopóki wina nie zostanie mu udowodniona w trybie określonym w ustawie.
2. Powyższy przepis nie stoi na przeszkodzie tymczasowemu odsunięciu, na podstawie ustawy, osoby podejrzanej o popełnienie czynu zagrożonego karą od pełnienia funkcji, z którą wiąże się wymaganie szczególnego zaufania.
3. Niedopuszczalne jest ponowne prowadzenie postępowania karnego przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn, jeżeli uprzednio zostało ono prawomocnie zakończone w postępowaniu sądowym. Nie wyklucza to możliwości wznowienia postępowania w przypadkach określonych w ustawie.
4. Każdemu, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, przysługuje prawo do obrony i korzystania z pomocy obrońcy.

Art. 50

1. Każdy, kto doznał uszczerbku w swoim zdrowiu lub mieniu w związku z czynnym udziałem w odpieraniu w sposób zgodny z prawem zamachu na porządek publiczny lub dobra innych osób albo w związku z udziałem w czynnościach zmierzających do ukarania sprawcy, ma prawo do odszkodowania i odpowiedniej pomocy od państwa.
2. W razie śmierci poszkodowanego prawo określone w ust. 1 przysługuje osobom bliskim zmarłego, które pozostawały na jego utrzymaniu.

Art. 51

Wszyscy obywatele mają dostęp do świadczeń w zakresie opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na zasadach określonych w ustawie. W tym celu władze publiczne utrzymują i rozwijają system instytucji publicznej ochrony zdrowia.

Art. 52

Ustawy określają, zgodnie z zasadami solidarności i sprawiedliwości, prawa obywateli i innych osób w zakresie:

- 1) pomocy kobietom ciężarnym,
- 2) pomocy rodzicom i rodzinom zastępczym w wychowaniu dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin o licznych potomstwie,
- 3) pomocy dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej,
- 4) integracji i aktywizacji osób niepełnosprawnych,
- 5) pomocy osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej lub niezdolnym do samodzielnej egzystencji,
- 6) bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, minimalnego wynagrodzenia za pracę, dni wolnych od pracy i płatnych urlopów,
- 7) zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego, a także w razie niezawinionej utraty pracy,
- 8) pomocy materialnej w zdobywaniu wykształcenia i podnoszeniu kwalifikacji,
- 9) pomocy w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych,
- 10) ochrony konsumentów i lokatorów,
- 11) naprawienia szkód wyrządzonych działaniami niezgodnymi z prawem.

Art. 53

Rada Ministrów przedstawia Sejmowi, nie rzadziej niż raz na dwa lata, szczegółowe informacje o stanie ustawodawstwa i jego realizacji w dziedzinach wskazanych w art. 38 ust. 4 i 5 oraz art. 51 i 52, a także o zamierzonych działaniach. Przed rozpatrzeniem informacji Sejm zapoznaje się z opiniami ekspertów i zainteresowanych instytucji.

Art. 54

Od wszystkich, którzy są pod jej władzą, Rzeczpospolita Polska wymaga lojalnego wypełniania obowiązków wynikających z powszechnie obowiązujących przepisów prawa.

Art. 55

Obowiązkiem każdego obywatela jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej i troska o dobro wspólne.

Art. 56

Od funkcjonariuszy publicznych Rzeczpospolita Polska wymaga najwyższej staranności w wypełnianiu ich obowiązków i zadań oraz postawy zgodnej z konstytucyjnymi zasadami i celami Rzeczypospolitej.

Art. 57

Zaszczytnym obowiązkiem obywatelskim jest obrona Ojczyzny. Zakres obowiązku służby wojskowej i sposób jej odbywania określa ustawa.

Art. 58

1. Każdy jest obowiązany do ponoszenia określonych w ustawie ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków.
2. Określenie podmiotów zobowiązanych do ponoszenia podatków i innych danin publicznych oraz ich przedmiotu i wysokości, a także zasad korzystania z ulg i zwolnień może nastąpić tylko w ustawie. Jeżeli nie jest możliwe określenie w ustawie wysokości opłat lub składek o charakterze publicznym, ustawa powinna szczegółowo określać zasady jej ustalania.

Rozdział III ŹRÓDŁA PRAWA

Art. 59

1. Źródłami prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja i ustawy konstytucyjne, ustawy i rozporządzenia z mocą ustawy, rozporządzenia, przepisy prawa miejscowego, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz przepisy prawne, o których mowa w art. 179.
2. Warunkiem wejścia w życie prawa powszechnie obowiązującego jest jego należyte ogłoszenie.
3. Ustawy konstytucyjne, ustawy i rozporządzenia z mocą ustawy, rozporządzenia oraz ratyfikowane umowy międzynarodowe podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
4. Ustawa reguluje wydawanie Dziennika Ustaw oraz innych organów publikacyjnych.

Art. 60

1. Konstytucja jest najwyższym prawem w Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że co innego wynika z jej treści.
3. Wszystkie przepisy prawne wydawane lub stosowane przez władze Rzeczypospolitej Polskiej muszą być zgodne z Konstytucją.

Art. 61

1. Zmiana lub uzupełnienie Konstytucji może nastąpić jedynie w drodze ustawy konstytucyjnej, uchwalonej w trybie art. 190.
2. Ustawa konstytucyjna może zawierać przepisy zmieniające brzmienie Konstytucji i, w razie potrzeby, dostosowujące stan prawny do tych zmian lub przepisy uzupełniające treść Konstytucji na czas określony.
3. Ustawa konstytucyjna ma moc Konstytucji.

Art. 62

1. Prezydent Rzeczypospolitej może wydać rozporządzenie z mocą ustawy na wniosek Rady Ministrów.
2. Rozporządzenie z mocą ustawy podlega ogłoszeniu i wchodzi w życie, jeżeli zostało zatwierdzone przez Sejm.
3. Rozporządzenie z mocą ustawy nie może wyrażać zgody na ratyfikację lub wypowiedzenie umowy międzynarodowej ani zastępować lub zmieniać ustawy budżetowej.

Art. 63

1. Ustawa może upoważnić Prezydenta Rzeczypospolitej, Radę Ministrów, Prezesa Rady Ministrów, ministra kierującego określonym działem administracji rządowej, Prezesa Urzędu do Spraw Mediów Elektronicznych lub Prezesa Narodowego Banku Polskiego do wydania rozporządzenia w celu jej wykonania. Upoważnienie powinno wyraźnie określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania.
2. Organ właściwy do wydania rozporządzenia nie może przekazać swojej kompetencji innemu organowi.

Art. 64

1. Organy samorządu terytorialnego oraz terenowe organy administracji rządowej wydają, na podstawie ustaw i w granicach wyznaczonych przez ich treść, przepisy prawa miejscowego obowiązujące na obszarze działania tych organów.

2. Prawo miejscowe podlega kontroli sądowej pod względem zgodności z Konstytucją i ustawami.

Art. 65

1. Umowa międzynarodowa ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską po jej ogłoszeniu jest bezpośrednio stosowana przez organy Rzeczypospolitej, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania przepisów prawa wewnętrznego.
2. Ratyfikacja umowy międzynarodowej lub jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie uchwalonej z inicjatywy Rady Ministrów, jeżeli umowa dotyczy:
 - 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych,
 - 2) określonych w Konstytucji wolności, praw lub obowiązków,
 - 3) członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej,
 - 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym,
 - 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.
3. O zamiarze przedłożenia Prezydentowi Rzeczypospolitej do ratyfikacji umowy, której ratyfikacja nie wymaga zgody wyrażonej w ustawie, Prezes Rady Ministrów zawiadamia Sejm.
4. Tryb zawierania, ratyfikacji i wypowiedzania umów międzynarodowych określa ustawa.

Art. 66

Uchwały i zarządzenia wydawane na podstawie ustaw przez organy władzy publicznej wiążą tylko podległe im organizacyjnie organy i jednostki.

Rozdział IV PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Art. 67

1. Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Naród na okres 5 lat. Jego kadencja rozpoczyna się w dniu zaprzysiężenia.
2. Ta sama osoba może być wybrana ponownie tylko raz.

Art. 68

1. Marszałek Sejmu zarządza wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, wyznaczając ich datę przypadającą nie wcześniej niż 100 dni i nie później niż 75 dni przed upływem kadencji urzędującego Prezydenta Rzeczypospolitej. W razie wcześniejszego opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Marszałek Sejmu zarządza wybory w ciągu 14 dni od opróżnienia urzędu, wyznaczając ich datę przypadającą nie wcześniej niż po upływie 60 dni i nie później niż po upływie 90 dni od dnia zarządzenia wyborów.
2. Kandydatura na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga poparcia przez:
 - 1) co najmniej 300 osób pełniących funkcję publiczną pochodzącą z wyborów bezpośrednich oraz co najmniej 100 tysięcy obywateli polskich posiadających prawo wybierania lub
 - 2) co najmniej 300 tysięcy obywateli polskich posiadających prawo wybierania.
3. Prezydent Rzeczypospolitej zostaje wybrany bezwzględną większością ważnie oddanych głosów. Jeżeli w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyskał takiej większości, po 14 dniach przeprowadza się drugie głosowanie, w którym wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu uzyskali kolejno najwięcej głosów. O wyborze w drugim głosowaniu rozstrzyga większość ważnie oddanych głosów.

Art. 69

1. Wybrany Prezydent Rzeczypospolitej obejmuje urząd, składając na wspólnym posiedzeniu Sejmu i Senatu przysięgę następującej treści: „Obejmując z woli Narodu urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, uroczyście ślubuję, że postanowieniom Konstytucji wierności dochowam, będę strzegł niezłomnie godności Narodu, suwerenności i bezpieczeństwa państwa. Ślubuję, że dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem. Tak mi dopomóż Bóg”. Przysięgę można złożyć również bez formuły wyrażonej w ostatnim zdaniu.
2. Prezydent Rzeczypospolitej wybrany przed upływem kadencji dotychczas urzędującego Prezydenta obejmuje urząd następnego dnia po upływie jego kadencji.

Art. 70

Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować żadnej innej funkcji publicznej ani wykonywać żadnego innego płatnego zajęcia.

Art. 71

1. Prezydent Rzeczypospolitej:
 - 1) określa i ogłasza, w porozumieniu z Radą Ministrów, strategiczne kierunki polityki państwa,
 - 2) zarządza wybory do Sejmu, do Senatu oraz do organów samorządu terytorialnego pochodzących według ustawy z wyborów bezpośrednich,
 - 3) ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe,
 - 4) mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli dyplomatycznych Rzeczypospolitej Polskiej za granicą,
 - 5) przyjmuje listy uwierzytelniające akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw,
 - 6) jest zwierzchnikiem Sił Zbrojnych,
 - 7) nadaje stopnie wojskowe,
 - 8) nadaje obywatelstwo polskie,
 - 9) nadaje ordery i odznaczenia,
 - 10) dba o właściwy poziom kwalifikacji zawodowych i etycznych oraz rzetelność i apolityczność w działaniu urzędników służby cywilnej zatrudnionych w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz w urzędach administracji rządowej i samorządu terytorialnego, powołuje Szefa Służby Cywilnej na kadencję wynoszącą 5 lat,
 - 11) nadaje statut Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 12) nadaje statut Radzie Strategii Państwowej,
 - 13) stosuje, w trybie określonym w ustawie, prawo łaski wobec osób skazanych prawomocnym wyrokiem sądu,
 - 14) wykonuje inne kompetencje określone w Konstytucji i ustawach.
2. Prezydent Rzeczypospolitej wygłasza nie rzadziej niż raz do roku na wspólnym posiedzeniu Sejmu i Senatu orędzie o stanie państwa, obejmujące w szczególności ocenę urzeczywistnienia przez Rzeczpospolitą Polską zasad i celów określonych w art. 1–4 oraz strategicznych kierunków polityki państwa. Nad orędziem nie przeprowadza się debaty.

Art. 72

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać posiedzenie Rady Ministrów.
2. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje posiedzenie Rady Ministrów w celu rozpatrzenia projektu strategicznych kierunków polityki państwa.

3. Prezydent Rzeczypospolitej przewodniczy posiedzeniu Rady Ministrów zwołanemu na podstawie ust. 1 lub 2, lecz nie uczestniczy w głosowaniu.

Art. 73

Prezydent Rzeczypospolitej może, według swojego uznania, osobiście reprezentować Rzeczpospolitą Polską w rokowaniach z przedstawicielami innych państw oraz w organizacjach międzynarodowych zgodnie z prawem i zwyczajami międzynarodowymi. W takich przypadkach Prezydent Rzeczypospolitej zwraca się do Prezesa Rady Ministrów o sformułowanie przez Radę Ministrów stanowiska Rzeczypospolitej Polskiej w sprawach, które mają być przedmiotem rokowań, oraz o wyznaczenie członka lub członków Rady Ministrów uczestniczących w rokowaniach.

Art. 74

Organy władzy publicznej udzielają Prezydentowi Rzeczypospolitej wszelkich informacji i wyjaśnień oraz zapewniają mu, stosownie do zakresu swojego działania, odpowiednią pomoc potrzebną do wykonywania jego kompetencji.

Art. 75

1. Obsługę prac Prezydenta Rzeczypospolitej zapewnia jego Kancelaria.
2. Organem doradczym Prezydenta Rzeczypospolitej w sprawach strategicznych kierunków polityki państwa jest Rada Strategii Państwowej.

Art. 76

1. Do ważności aktu urzędowego Prezydenta Rzeczypospolitej wymagane jest podpisanie go także przez Prezesa Rady Ministrów, który przez złożenie podpisu przyjmuje odpowiedzialność za akt wobec Sejmu.
2. Przepis ust. 1 nie dotyczy:
 - 1) zarządzenia wyborów,
 - 2) zwołania pierwszego posiedzenia Sejmu lub Senatu,
 - 3) skrócenia kadencji Sejmu,
 - 4) inicjatywy ustawodawczej,
 - 5) podpisania i zarządzenia ogłoszenia ustawy konstytucyjnej albo ustawy, a także zastosowania weta ustawodawczego,
 - 6) zarządzenia przeprowadzenia referendum krajowego,
 - 7) skierowania orędzia do Sejmu lub Senatu oraz zabierania głosu na posiedzeniu izby,
 - 8) inicjowania postępowania oraz udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym,
 - 9) inicjowania postępowania zmierzającego do postanowienia w skład oskarżenia przed Trybunałem Stanu,
 - 10) powołania sędziego, Prezesa lub wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego, Prezesa Urzędu do Spraw Mediów Elektronicznych oraz Szefa Służby Cywilnej,
 - 11) zwołania posiedzenia Rady Ministrów i przewodniczenia zwołanemu posiedzeniu,
 - 12) desygnowania lub powołania Prezesa Rady Ministrów, powołania lub odwołania innego członka Rady Ministrów, odmowy powołania Prezesa Rady Ministrów lub innego członka Rady Ministrów oraz przyjęcia dymisji Rady Ministrów i powierzenia jej tymczasowego pełnienia obowiązków,
 - 13) przewodniczenia Radzie do Spraw Sądownictwa oraz powołania jej członka,
 - 14) przewodniczenia Radzie Obrony Rzeczypospolitej,

- 15) nadania orderu lub odznaczenia,
- 16) stosowania prawa łaski,
- 17) nadania statutu Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz aktów dokonywanych na jego podstawie,
- 18) nadania statutu Radzie Strategii Państwowej oraz aktów dokonywanych na jego podstawie,
- 19) wystąpienia do innego organu władzy publicznej o udzielenie informacji lub wyjaśnień albo pomocy potrzebnej do wykonywania kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 20) aktu dokonywanego w myśl Konstytucji lub ustawy na wniosek albo za zgodą innego organu,
- 21) zgody na akt innego organu wyrażanej w przypadkach określonych w Konstytucji lub ustawie.

Art. 77

1. Prezydent Rzeczypospolitej nie ponosi odpowiedzialności parlamentarnej ani sądowej za swoje czynności urzędowe.
2. Za umyślne naruszenie Konstytucji lub popełnienie przestępstwa Prezydent Rzeczypospolitej może zostać postawiony w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu. O postawieniu w stan oskarżenia postanawia Senat większością 2/3 głosów na wniosek Sejmu uchwalony taką samą większością.
3. Prezydent Rzeczypospolitej z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu jest zawieszony w sprawowaniu urzędu.

Art. 78

1. Opróżnienie urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej przed upływem kadencji następuje wskutek:
 - 1) śmierci,
 - 2) zrzeczenia się urzędu,
 - 3) uznania przez Sejm i Senat, większością 2/3 głosów w każdej z izb, trwałej niezdolności do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia,
 - 4) złożenia z urzędu wyrokiem Trybunału Stanu.
2. Gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, a także gdy Prezydent Rzeczypospolitej tymczasowo nie może sprawować urzędu, zastępuje go Marszałek Senatu, a jeżeli Marszałek Senatu nie może wykonywać tej funkcji – Marszałek Sejmu.

Rozdział V SEJM I SENAT

Art. 79

1. Sejm i Senat sprawują władzę ustawodawczą w sposób określony w Konstytucji.
2. Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym w Konstytucji i ustawach.
3. Ponadto Sejm i Senat wykonują inne kompetencje określone w Konstytucji i ustawach.

Art. 80

Posłowie i senatorowie są przedstawicielami Narodu.

Art. 81

1. Mandatu posła nie można łączyć z mandatem senatora.

2. Mandatu posła lub senatora nie można łączyć z wykonywaniem innej funkcji publicznej z wyjątkiem funkcji członka Rady Ministrów lub sekretarza stanu powołanego przez Prezesa Rady Ministrów.

Art. 82

1. Kadencja Sejmu lub kadencja Senatu trwa 4 lata. Rozpoczyna się ona z dniem pierwszego posiedzenia izby po wyborach, a kończy się z dniem poprzedzającym pierwsze posiedzenie izby następnej kadencji.
2. Prezydent Rzeczypospolitej zarządza wybory do Sejmu lub wybory do Senatu nie później niż 90 dni przed upływem 4 lat od pierwszego dnia kadencji izby, wyznaczając ich datę przypadającą nie wcześniej niż 30 dni i nie później niż 14 dni przed upływem tego okresu, z zastrzeżeniem ust. 3.
3. Zarządzając skrócenie kadencji Sejmu, Prezydent Rzeczypospolitej jednocześnie zarządza wybory do izby. Jeżeli skrócenie kadencji Sejmu następuje na mocy uchwały izby, Prezydent zarządza wybory w ciągu 7 dni od dnia tej uchwały. Zarządzając wybory, Prezydent wyznacza ich datę przypadającą nie wcześniej niż w po upływie 30 dni i nie później niż po upływie 60 dni od dnia zarządzenia.

Art. 83

1. Pierwsze posiedzenie nowo wybranego Sejmu lub Senatu zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 14 dni od ogłoszenia wyniku wyborów. Prezydent otwiera to posiedzenie.
2. Poseł lub senator obejmuje mandat, składając wobec izby przysięgę o następującej treści: „Obejmując z woli Narodu mandat posła (senatora), uroczyście ślubuję, że postanowieniom Konstytucji wierności dochowam, będę strzegł niezłomnie godności Narodu, suwerenności i bezpieczeństwa państwa. Ślubuję, że dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem. Tak mi dopomóż Bóg”. Przysięga może być również złożona bez formuły wyrażonej w ostatnim zdaniu.

Art. 84

1. Sejm i Senat wyrażają swoją wolę w głosowaniach.
2. Do ważności głosowania wymagana jest obecność odpowiednio co najmniej połowy ustawowej liczby posłów albo senatorów.
3. O wyniku głosowania rozstrzyga zwykła większość głosów, chyba że Konstytucja wymaga innej większości.

Art. 85

Posiedzenia Sejmu i Senatu są jawne, chyba że izba bezwzględną większością głosów postanowi o tajności obrad.

Art. 86

Prezydent Rzeczypospolitej i członkowie Rady Ministrów mają prawo obecności na posiedzeniach Sejmu i Senatu oraz zabierania głosu poza kolejnością.

Art. 87

1. Poseł lub senator, także po wygaśnięciu mandatu, nie podlega odpowiedzialności za swoją działalność związaną z wykonywaniem mandatu.
2. Poseł lub senator w czasie pełnienia mandatu nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej ani pozbawiony wolności bez zezwolenia odpowiednio Sejmu albo Senatu. Nie dotyczy to schwytania na gorącym uczynku.

3. Postępowanie karne wszczęte wobec osoby przed dniem wyboru jej na posła lub senatora ulega na żądanie odpowiednio Sejmu albo Senatu zawieszeniu do czasu wygaśnięcia mandatu. Do tego czasu ulega zawieszeniu bieg przedawnienia.

Art. 88

1. Posłowie lub senatorowi nie wolno prowadzić działalności gospodarczej na własny rachunek z wykorzystaniem środków stanowiących własność publiczną.
2. Posłowie lub senatorowi nie wolno przyjmować orderów, odznaczeń i tytułów honorowych Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 89

1. Sejm i Senat odbywają wspólne posiedzenie w przypadkach określonych w Konstytucji. Ponadto mogą odbyć wspólne posiedzenie w celu ustalonym przez marszałków obu izb.
2. Wspólne posiedzenie izb zwołuje i otwiera Marszałek Senatu.

Sejm

Art. 90

Sejm składa się z 360 wybranych posłów .

Art. 91

1. Sejm wybiera ze swego grona Marszałka, wicemarszałków i komisje.
2. Marszałek Sejmu przewodniczy obradom izby, strzeże jej praw i reprezentują ją na zewnątrz.
3. Posłowie tworzą w Sejmie kluby poselskie.
4. Sejm uchwała swój regulamin.

Art. 92

1. Każdy poseł może składać interpelacje i zapytania pod adresem Rady Ministrów albo poszczególnych jej członków.
2. Prezes Rady Ministrów oraz poszczególni członkowie Rady Ministrów zobowiązani są do udzielenia odpowiedzi na kierowane do nich interpelacje i zapytania w terminie i trybie określonym w regulaminie Sejmu.

Art. 93

1. Sejm może powołać komisję śledczą do zbadania określonej sprawy lub problematyki w celu ustalenia naruszeń prawa lub innych uchybień w funkcjonowaniu państwa.
2. Uprawnienia i sposób działania komisji śledczej określa ustawa.

Art. 94

1. Sejm większością 2/3 ustawowej liczby posłów może skrócić swoją kadencję.
2. Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów, może zarządzić skrócenie kadencji Sejmu:
 - 1) w okresie 6 miesięcy od dnia objęcia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej, jeżeli od początku kadencji Sejmu upłynął co najmniej rok, lub
 - 2) jeżeli Sejm nie uchwalił ustawy budżetowej w ciągu 90 dni od dnia złożenia jej projektu przez Radę Ministrów, lub
 - 3) w innych przypadkach określonych w Konstytucji.

S e n a t

Art. 95

1. Senat składa się z 50 wybranych senatorów (ustawowa liczba senatorów), z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Osoba, która w przeszłości sprawowała urząd Prezydenta Rzeczypospolitej na podstawie wyborów bezpośrednich, wchodzi z urzędu w skład Senatu, jeżeli w ciągu 30 dni od rozpoczęcia kadencji Senatu złoży przysięgę określoną w art. 83 ust. 2.
3. Osoby wchodzące w skład Senatu z urzędu w myśl ust. 2 mają wszystkie prawa i obowiązki senatora. Ich głosy uwzględnia się przy ustalaniu wyniku głosowania, ale nie bierze się ich pod uwagę przy ustalaniu liczby senatorów wymaganej do ważności głosowania.

Art. 96

Wybory do Senatu przeprowadza się jednocześnie z wyborami bezpośrednimi do organów samorządu terytorialnego

Art. 97

Do Senatu stosuje się odpowiednio art. 91, a w zakresie zapytań kierowanych do Rady Ministrów i jej członków – także art. 92.

Rozdział VI TRYB USTAWODAWCZY

Art. 98

1. Jeżeli Konstytucja nie stanowi inaczej, inicjatywa ustawodawcza przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej, grupie co najmniej 36 posłów, Senatowi, Radzie Ministrów oraz grupie co najmniej 100 tysięcy obywateli mających prawo wybierania posłów.
2. Sposób wykonywania inicjatywy ustawodawczej przez grupę co najmniej 100 obywateli określa ustawa.
3. Projekt ustawy z uzasadnieniem składa się na piśmie Marszałkowi Sejmu.

Art. 99

Sejm uchwała ustawę po przeprowadzeniu co najmniej dwóch czytań w sposób określony w regulaminie izby.

Art. 100

1. Ustawę uchwaloną przez Sejm Marszałek Sejmu przekazuje Senatowi do rozpatrzenia.
2. W ciągu 30 dni od przekazania ustawy Senat może ją przyjąć, wnieść do niej poprawki lub ją odrzucić. Jeżeli Senat w tym terminie nie zajmie stanowiska, ustawę uważa się za przyjętą.
3. Uchwalone przez Senat poprawki do ustawy lub jej odrzucenie są skuteczne, jeżeli Sejm nie odrzuci ich bezwzględną większością głosów.

Art. 101

1. Po zakończeniu postępowania określonego w art. 99 i 100 Marszałek Sejmu przedstawia ustawę Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu.
2. Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 30 dni podpisuje ustawę i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw, z zastrzeżeniem art. 102–104.

Art. 102

1. Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu 30 dni od przedstawienia mu ustawy przez Marszałka Sejmu zwrócić ją Sejmowi w celu ponownego rozpatrzenia (zwykłe weto ustawodawcze).
2. Sejm ponownie rozpatruje ustawę w ciągu 3 miesięcy od dnia, w którym zwrócił ją Prezydent Rzeczypospolitej, i może ją ponownie uchwalić większością 3/5 głosów. W takim przypadku Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 7 dni od dnia ponownego uchwalenia ustawy przez Sejm podpisuje ją i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.
3. Jeżeli Sejm nie uchwali ponownie ustawy zwróconej przez Prezydenta w terminie określonym w ust. 2, postępowanie ustawodawcze jest zakończone.

Art. 103

1. Jeżeli ustawa ma istotne znaczenie dla finansów publicznych lub wolności i praw obywateli, Prezydent Rzeczypospolitej, jeżeli nie stosuje zwykłego weta ustawodawczego, może w ciągu 30 dni od przedstawienia mu ustawy przez Marszałka Sejmu zarządzić przeprowadzenie referendum krajowego w sprawie jej podpisania (szczególne weto ustawodawcze).
2. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 7 dni od ogłoszenia wyniku referendum, jeżeli Naród wiążąco wypowiedział się za jej podpisaniem albo jeżeli wynik referendum nie jest wiążący.
3. Jeżeli Naród wiążąco wypowiedział się przeciwko podpisaniu ustawy, postępowanie ustawodawcze jest zakończone. W takim przypadku Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu 14 dni od ogłoszenia wyniku referendum zarządzić skrócenie kadencji Sejmu.

Art. 104

1. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie stosuje weta ustawodawczego, może w ciągu 30 dni od przedstawienia mu ustawy przez Marszałka Sejmu zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie jej zgodności z Konstytucją.
2. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją całej ustawy albo jej części nierozzerwalnie związanej z całą ustawą, postępowanie ustawodawcze jest zakończone. W innych przypadkach Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 7 dni od dnia zakończenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.
3. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł, że niezgodność z Konstytucją dotyczy części ustawy, która nie jest nierozzerwalnie związana z całą ustawą, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu, podpisuje ustawę w brzmieniu uwzględniającym zmianę wynikającą z wyroku Trybunału.

**Szczególne przypadki inicjatywy ustawodawczej
Prezydenta Rzeczypospolitej i Rady Ministrów****Art. 105**

1. Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić przeprowadzenie referendum krajowego w sprawie przygotowanego przez siebie projektu ustawy przed jego skierowaniem do Sejmu.
2. Jeżeli Naród wiążąco wypowiedział się za projektem, o którym mowa w ust. 1, Prezydent Rzeczypospolitej składa go Marszałkowi Sejmu w ciągu 7 dni od dnia ogłoszenia wyniku referendum krajowego. W takim przypadku Sejm i Senat mogą wnieść po-

prawki jedynie za zgodą Prezydenta Rzeczypospolitej, a Senat nie może odrzucić ustawy uchwalonej przez Sejm.

3. Jeżeli Sejm nie uchwali ustawy w ciągu 90 miesięcy od złożenia jej projektu w trybie ust. 2, Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić skrócenie kadencji Sejmu w ciągu 14 dni od bezskutecznego upływu tego terminu, a jeżeli przed jego upływem Sejm odrzucił projekt ustawy – w ciągu 14 dni od dnia odrzucenia projektu.

Art. 106

1. Składając Marszałkowi Sejmu projekt ustawy, Rada Ministrów może zastrzec, że poprawki mogą być zgłaszane w Sejmie i Senacie jedynie za jej zgodą lub za zgodą upoważnionego ministra.
2. Rada Ministrów może wycofać złożony przez siebie projekt ustawy przed jej uchwaleniem przez Sejm.

Art. 107

1. Ustawa budżetowa może być uchwalona tylko z inicjatywy Rady Ministrów.
2. Rada Ministrów składa Marszałkowi Sejmu projekt ustawy budżetowej nie później niż 90 dni przed rozpoczęciem roku budżetowego.
3. Bez zgody Rady Ministrów nie może być podwyższona ogólna kwota wydatków ani obniżona ogólna kwota dochodów przewidzianych w projekcie ustawy budżetowej.
4. Do ustawy budżetowej lub jej projektu nie stosuje się art. 102, 103 i 106.

Rozdział VII RADA MINISTRÓW

Art. 108

1. Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej oraz kieruje całością administracji rządowej.
2. Rada Ministrów wykonuje kompetencje określone w Konstytucji i ustawach oraz decyduje we wszystkich sprawach polityki państwa, w których Konstytucja lub ustawa nie ustanawia kompetencji innego organu.
3. Rada Ministrów w szczególności:
 - 1) zapewnia wykonanie ustaw,
 - 2) ustala kierunki gospodarowania majątkiem Skarbu Państwa i chroni jego interesy,
 - 3) kieruje wykonaniem budżetu państwa,
 - 4) prowadzi bieżące sprawy dotyczące stosunków z innymi państwami i z organizacjami międzynarodowymi,
 - 5) zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa,
 - 6) określa najważniejsze zadania w dziedzinie zwalczania przestępczości, ze szczególnym uwzględnieniem zadań prokuratury, na czele której stoi Minister Sprawiedliwości jako Prokurator Generalny.

Art. 109

1. W skład Rady Ministrów wchodzi Prezes Rady Ministrów, wiceprezes lub wiceprezesi Rady Ministrów oraz ministrowie.
2. Prezes Rady Ministrów kieruje Radą Ministrów i reprezentuje ją na zewnątrz oraz koordynuje i kontroluje pracę ministrów.
3. Prezes Rady Ministrów może dawać pozostałym członkom Rady Ministrów wiążące wytyczne w sprawach realizacji polityki państwa.

Art. 110

Organizację i tryb prac Rady Ministrów określa ustawa.

Art. 111

1. Minister kieruje określonym działem lub określonymi działami administracji rządowej albo wykonuje zadania wyznaczone przez Prezesa Rady Ministrów.
2. Działy administracji rządowej określa ustawa.
3. Minister kierujący działem administracji rządowej wykonuje swoje kompetencje przy pomocy sekretarza i podsekretarza stanu, powoływanych i odwoływanych na jego wniosek przez Prezesa Rady Ministrów.
4. Określonym działem administracji rządowej może także kierować bezpośrednio Prezes Rady Ministrów; ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 112

Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów składają wobec Prezydenta Rzeczypospolitej przysięgę następującej treści: „Obejmując urząd Prezesa Rady Ministrów (wiceprezesa Rady Ministrów, ministra), uroczyście przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji, a dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem. Tak mi dopomóż Bóg”. Przysięga może być również złożona bez formuły wyrażonej w ostatnim zdaniu.

Art. 113

Prezes Rady Ministrów ponosi odpowiedzialność przed Sejmem za działalność Rady Ministrów.

Art. 114

Za naruszenie Konstytucji lub ustawy członek Rady Ministrów odpowiada przed Trybunałem Stanu. Oskarżenie wnosi Sejm na mocy uchwały podjętej bezwzględną większością głosów.

Art. 115

Członek Rady Ministrów nie może sprawować żadnej innej funkcji publicznej ani wykonywać żadnego innego płatnego zajęcia.

Art. 116

1. Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów w ciągu 7 dni od przyjęcia dymisji Rady Ministrów. Osoba desygnowana przedstawia Prezydentowi proponowany skład rządu.
2. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z proponowanymi przezeń członkami Rady Ministrów w ciągu 14 dni od desygnowania Prezesa Rady Ministrów.
3. Prezes Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej przedstawia Sejmowi program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. Wotum zaufania Sejm uchwała bezwzględną większością głosów.

Art. 117

W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie określonym w art. 116 ust. 1 i 2, mimo upływu określonych w nim terminów, Sejm w ciągu 14 dni wybiera Prezesa Rady Ministrów wraz z proponowanymi przez kandydata członkami Rady Ministrów bezwzględną większością głosów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje tak wybraną Radę Ministrów.

Art. 118

1. W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie określonym w 117, mimo upływu określonego w nim terminu, Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów i, na jego wniosek, pozostałych członków Rady Ministrów.
2. W okresie działania Rady Ministrów powołanej w trybie ust. 1 Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić skrócenie kadencji Sejmu. Jeżeli jednak zgłoszono wniosek o konstruktywne wotum nieufności, Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić skrócenie kadencji Sejmu dopiero po odrzuceniu tego wniosku przez Sejm lub w razie niepoddania wniosku pod głosowanie w ciągu 14 dni od zgłoszenia.

Art. 119

1. Sejm może wyrazić Radzie Ministrów wotum nieufności głosami ponad połowy ustawowej liczby posłów, wybierając jednocześnie nowego Prezesa Rady Ministrów (konstruktywne wotum nieufności). Prezydent Rzeczypospolitej powołuje tak wybranego Prezesa Rady Ministrów i, na jego wniosek, pozostałych członków Rady Ministrów.
2. Wniosek o konstruktywne wotum nieufności powinien być poparty przez co najmniej 36 posłów i może być poddany pod głosowanie nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia jego zgłoszenia. Nowy wniosek może być zgłoszony nie wcześniej niż po upływie 90 dni, chyba że poprze go co najmniej połowa ustawowej liczby posłów.

Art. 120

1. Prezes Rady Ministrów podaje Radę Ministrów do dymisji Prezydentowi Rzeczypospolitej:
 - 1) z dniem pierwszego posiedzenia Sejmu nowej kadencji,
 - 2) w razie nieuzyskania wotum zaufania w trybie art. 116 ust. 3,
 - 3) na mocy własnej decyzji.
2. W przypadkach określonych w ust. 1 pkt 1 i 2 Prezydent nie może odmówić przyjęcia dymisji Rady Ministrów.
3. Przyjmując dymisję Rady Ministrów, Prezydent Rzeczypospolitej powierza jej tymczasowe pełnienie obowiązków.

Art. 121

1. Na wniosek Prezesa Rady Ministrów Prezydent Rzeczypospolitej dokonuje zmian w składzie Rady Ministrów.
2. Wiceprezes Rady Ministrów lub minister może złożyć, na ręce Prezesa Rady Ministrów, rezygnację z pełnionej funkcji. W takim przypadku Prezes Rady Ministrów w ciągu 60 miesięcy występuje do Prezydenta Rzeczypospolitej o odwołanie.

Art. 122

1. Prezydent Rzeczypospolitej może odmówić powołania Prezesa Rady Ministrów lub innego członka Rady Ministrów, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że nie będzie on przestrzegać prawa albo jeżeli przeciwko powołaniu przemawiają ważne względy bezpieczeństwa państwa.
2. O zamiarze odmowy powołania i jej uzasadnieniu Prezydent Rzeczypospolitej niezwłocznie informuje na piśmie Marszałka Sejmu i Marszałka Senatu, a w przypadku zamiaru odmowy powołania wiceprezesa Rady Ministrów lub ministra – również Prezesa Rady Ministrów. W ciągu 7 dni mogą oni przedstawić Prezydentowi Rzeczypospolitej swoje opinie.
3. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje albo odmawia powołania Prezesa Rady Ministrów lub innego członka Rady Ministrów po rozważeniu przedstawionych mu opinii.

Art. 123

1. Wojewoda jest organem administracji rządowej oraz przedstawicielem Rady Ministrów w województwie.
2. Tryb powoływania i odwoływania oraz zakres działania wojewodów określa ustawa.

**Rozdział VIII
WŁADZA SĄDOWNICZA****Art. 124**

Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu oraz sądy sprawują władzę sądowniczą i wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 125

Sędziowie są niezawisli. W sprawowaniu swojego urzędu sędziowie Trybunału Konstytucyjnego podlegają tylko Konstytucji, a sędziowie Trybunału Stanu i sądów podlegają tylko Konstytucji i ustawom.

Art. 126

Właściwość i ustrój organów władzy sądowniczej, kwalifikacje niezbędne do sprawowania urzędu sędziego, tryb powoływania sędziów, zasady niepołączalności sprawowania urzędu sędziego z pełnieniem innych funkcji lub prowadzeniem innej działalności, odpowiedzialność dyscyplinarną sędziów oraz tryb postępowania i wykonywania orzeczeń określają Konstytucja i ustawy.

T r y b u n a ł K o n s t y t u c y j n y**Art. 127**

Trybunał Konstytucyjny jest naczelnym organem władzy sądowniczej, stojącym na straży nadrzędności Konstytucji w porządku prawnym Rzeczypospolitej Polskiej jako suwerennego i demokratycznego państwa prawnego.

Art. 128

1. Trybunał Konstytucyjny składa się z 18 sędziów.
2. Sędzia Trybunału Konstytucyjnego jest powoływany na 9 lat. Ponowne powołanie jest niedopuszczalne.
3. Sędziego Trybunału Konstytucyjnego powołują, w przypadku zwolnienia urzędu sędziowskiego, kolejno: Prezydent Rzeczypospolitej, Sejm i Senat spośród osób nieskazitelnego charakteru wyróżniających się wiedzą i doświadczeniem prawniczym. Sejm lub Senat powołuje sędziego Trybunału Konstytucyjnego bezwzględną większością głosów.
4. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje spośród sędziów Trybunału Konstytucyjnego jego Prezesa i dwóch wiceprezesów. Funkcje te sprawują oni przez okres 4 lat od dnia powołania, lecz nie dłużej niż do końca sprawowania urzędu sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Tę samą funkcję można pełnić tylko raz.

Art. 129

1. Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją:
 - 1) ustaw i innych aktów normatywnych wydawanych przez centralne organy Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 2) umów międzynarodowych, których stroną jest Rzeczpospolita Polska,

- 3) aktów stanowienia prawa pochodzących od organizacji międzynarodowej, której Rzeczpospolita Polska przekazała niektóre kompetencje organów władzy państwowej.
2. W sprawach określonych w ust. 1 Trybunał Konstytucyjny orzeka z inicjatywy:
 - 1) Prezydenta Rzeczypospolitej,
 - 2) Prezesa Rady Ministrów,
 - 3) Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego,
 - 4) Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego
 - 5) składu orzekającego Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu lub sądu rozpoznającego sprawę należącą do jego właściwości, jeżeli od orzeczenia w sprawie zgodności kwestionowanych przepisów prawa z Konstytucją zależy rozstrzygnięcie tej sprawy.
3. Na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał Konstytucyjny może orzec w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy także przed jej podpisaniem (art. 104) oraz umowy międzynarodowej także jej ratyfikacją.
4. Inicjatywa w sprawach określonych w ust. 1 przysługuje ponadto grupie co najmniej 36 posłów lub co najmniej 18 senatorów. Mogą oni z niej skorzystać w ciągu 60 dni od ogłoszenia kwestionowanego aktu w odpowiednim organie publikacyjnym; ograniczenia tego nie stosuje się, jeżeli akt nie podlega ogłoszeniu albo nie został należycie ogłoszony. Wygaśnięcie mandatów poselskich lub senatorskich po złożeniu wniosku nie stanowi przeszkody w rozpoznaniu sprawy.
5. W trybie określonym w ust. 2 pkt 5 Trybunał Konstytucyjny może orzec także o zgodności z Konstytucją aktów normatywnych innych niż wymienione w ust. 1.
6. W wyroku stwierdzającym niezgodność z Konstytucją Trybunał Konstytucyjny, po rozważeniu istotnych okoliczności i prawnie chronionych interesów, określa sposób usunięcia stanu niezgodności z Konstytucją. Jeżeli Trybunał nie orzeknie inaczej, niezgodne z Konstytucją przepisy prawa wydane przez organy Rzeczypospolitej Polskiej tracą moc obowiązującą następnego dnia po dniu ogłoszenia wyroku w odpowiednim organie publikacyjnym, a niezgodne z Konstytucją postanowienia umowy międzynarodowej lub przepisy prawne wydane przez organizację międzynarodową nie mogą być od tego dnia stosowane przez władze publiczne Rzeczypospolitej Polskiej.
7. Przepisu ust. 6 nie stosuje się, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzeka o niezgodności z Konstytucją ustawy przed jej podpisaniem albo umowy międzynarodowej przed jej ratyfikacją.

Art. 130

1. Trybunał Konstytucyjny ustala wykładnię przepisów Konstytucji, o których rozumienie powstał spór między konstytucyjnymi organami państwa w związku z ich działaniem.
2. Jeżeli spór ten powstał w związku z wydaniem aktu bezpośredniego stosowania Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny może jednocześnie orzec o tym akcie, stosując odpowiednio art. 129 ust. 6.
3. Ustawa określa zasady inicjowania postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1 i 2.

Art. 131

1. Trybunał Konstytucyjny, po rozważeniu istotnych okoliczności i prawnie chronionych interesów, może tymczasowo zawiesić stosowanie przepisów prawa kwestionowanych w trybie art. 129 lub wykonanie aktu stosowania Konstytucji kwestionowanego w trybie 130 ust. 2, jeżeli zarzut niezgodności z Konstytucją został uprawdopodob-

niony. Do czasu zakończenia postępowania Trybunał Konstytucyjny może zmieniać swoje rozstrzygnięcie w tej sprawie.

2. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny nie orzeknie inaczej, wyrok wydany na podstawie ust. 1 obowiązuje od następnego dnia po dniu jego ogłoszenia w odpowiednim organie publikacyjnym do następnego dnia po dniu ogłoszenia w tym organie orzeczenia kończącego postępowanie.

Art. 132

1. Osoba, której wolności lub prawa zagwarantowane w rozdziale II zostały naruszone przez ostateczne rozstrzygnięcie sądu lub organu administracji publicznej albo inne działanie lub zaniechanie władz publicznych w jej sprawie, może, po wyczerpaniu drogi prawnej, jeżeli jest ona przewidziana, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego na zasadach określonych w ustawie (indywidualna skarga konstytucyjna).
2. Za zgodą zainteresowanej osoby indywidualną skargę konstytucyjną na jej rzecz może wnieść także Rzecznik Praw Obywatelskich.

Art. 133

Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, której konstytucyjnie zagwarantowany status został naruszony przez działanie lub zaniechanie organów państwowych może, po wyczerpaniu drogi prawnej, jeżeli jest ona przewidziana, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego na zasadach określonych w ustawie (samorządowa skarga konstytucyjna).

Art. 134

Trybunał Konstytucyjny orzeka, na zasadach określonych w ustawie, w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działania partii politycznych.

Art. 135

1. Trybunał Konstytucyjny orzeka w pełnym składzie, z zastrzeżeniem ust. 5. W wydaniu orzeczenia w pełnym składzie bierze udział co najmniej 15 sędziów.
2. Wyrok w pełnym składzie zapada:
 - 1) w sprawach określonych w art. 129 – głosami co najmniej 12 sędziów,
 - 2) w pozostałych sprawach – większością głosów.
3. W razie braku większości wymaganej w ust. 2 pkt 1 postępowanie umarza się.
4. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do wyroków wydawanych na podstawie art. 131 ust. 1.
5. Trybunał Konstytucyjny w składzie trzyosobowym:
 - 1) na zasadach określonych w ustawie dokonuje wstępnej oceny pism inicjujących postępowanie i postanawia o przyjęciu albo odmowie przyjęcia sprawy do rozpoznania;
 - 2) rozpoznaje indywidualne i samorządowe skargi konstytucyjne w zakresie nieobjmującym orzeczenia w sprawie zgodności przepisów prawa z Konstytucją;
 - 3) rozstrzyga określone w ustawie sprawy proceduralne.
6. Trybu określonego w ust. 5 pkt 1 nie stosuje się, jeżeli inicjatywa pochodzi od Prezydenta Rzeczypospolitej lub składu orzekającego Trybunału Konstytucyjnego.
7. Przed ogłoszeniem wyroku Trybunał Konstytucyjny sporządza jego pisemne uzasadnienie. Z ważnych powodów może odroczyć sporządzenie uzasadnienia wyroku wydanego na podstawie art. 131 ust. 1, jednak nie dłużej niż o 30 dni.
8. W uzasadnieniu wyroku wydanego w pełnym składzie czyni się wzmiankę, że wyrok zapadł jednogłośnie albo określonym stosunkiem głosów.

Art. 136

1. Wyroki Trybunału Konstytucyjnego są ostateczne.
2. Wyrok w sprawie wykładni Konstytucji albo zgodności z Konstytucją prawa lub aktu bezpośredniego stosowania Konstytucji przez konstytucyjny organ państwa, a także wyrok wydany na podstawie art. 131 ust. 1 ma moc powszechnie obowiązującą. Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie może jednak odstąpić od wykładni ustalonej w swoim wyroku w sprawie wykładni Konstytucji.
3. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie, której dotyczy indywidualna skarga konstytucyjna lub samorządowa skarga konstytucyjna, jest wiążący w tej sprawie dla wszystkich organów władzy publicznej i zainteresowanych osób.

Art. 137

1. Trybunał Konstytucyjny publicznie ogłasza swoje wyroki w formie ustnej.
2. Ponadto Prezes Trybunału Konstytucyjnego zarządza ogłoszenie wyroku:
 - 1) w Dzienniku Ustaw, jeżeli wyrok dotyczy zgodności z Konstytucją lub zawieszenia stosowania przepisów ogłoszonych w tym organie publikacyjnym albo wykładni Konstytucji,
 - 2) w organie publikacyjnym wskazanym w ustawie w przypadku innego wyroku mającego moc powszechnie obowiązującą.
3. Jeżeli uzasadnienie wyroku może mieć istotny wpływ na jego rozumienie lub sposób wykonania, Prezes Trybunału Konstytucyjnego może zarządzić ogłoszenie wyroku w trybie ust. 2 wraz z odpowiednią częścią uzasadnienia.
4. Jeżeli postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym kończy się bez rozstrzygnięcia sprawy co do istoty, postanowienie kończące postępowanie, z którym związany jest skutek określony w art. 131 ust. 2, ogłasza się w organie publikacyjnym na zasadach dotyczących ogłoszenia wyroku.

Art. 138

Jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją umowy międzynarodowej albo aktu stanowienia prawa pochodzącego od organizacji międzynarodowej, Rada Ministrów zawiadamia odpowiednio państwa będące stronami danej umowy albo państwa należące do danej organizacji międzynarodowej i właściwy organ tej organizacji o treści i skutkach wyroku. Rada Ministrów podejmuje także odpowiednie działania w celu usunięcia niezgodności.

Art. 139

1. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego stwierdzający niezgodność przepisu prawa z Konstytucją stanowi podstawę do wznowienia, na zasadach określonych w ustawie, postępowania zakończonego ostatecznym rozstrzygnięciem sądu lub organu administracji publicznej wydanym na podstawie tego przepisu, chyba że z wyroku Trybunału wynika, iż nie ma on znaczenia dla wyniku sprawy.
2. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio, jeżeli Trybunał uznał badany przepis za zgodny z Konstytucją pod warunkiem jego określonego rozumienia.

Trybunał Stanu**Art. 140**

1. Trybunał Stanu orzeka, na zasadach określonych w Konstytucji i ustawie, w sprawach odpowiedzialności Prezydenta Rzeczypospolitej oraz Prezesa Rady Ministrów i innych jej członków za naruszenie Konstytucji lub ustaw.

2. W przypadkach określonych w ustawie odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu za naruszenie Konstytucji lub ustaw mogą ponosić także osoby pełniące inne funkcje publiczne.

Art. 141

Trybunał Stanu składa się z Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego jako przewodniczącego Trybunału oraz z 12 członków wybieranych w równej liczbie przez Sejm i Senat spoza ich grona odpowiednio na okres kadencji Sejmu albo Senatu.

Sądy

Art. 142

Wymiar sprawiedliwości sprawują Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny, sądy powszechne oraz inne sądy.

Art. 143

Pierwszy Prezes i prezesi Sądu Najwyższego oraz Prezes i wiceprezesi Naczelnego Sądu Najwyższego wybierani są, na kadencję określoną w ustawie, odpowiednio przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego albo Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Art. 144

1. Sędziego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady do Spraw Sądownictwa, wskazując sąd, w którym osoba powołana sprawuje urząd sędziowski.
2. Sędziego powołuje się na czas nieokreślony, z tym że w przypadkach określonych w ustawie powołanie sędziego po raz pierwszy następuje na czas określony.
3. Ustawa określa zasady przeniesienia w stan spoczynku sędziego, który osiągnął przewidziany w niej wiek.

Art. 145

1. Złożenie sędziego z urzędu, zawieszenie w urzędowaniu lub przeniesienie do innego sądu wbrew jego woli może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie, na podstawie orzeczenia sądu dyscyplinarnego, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Sędzia, którego dotychczasowe postępowanie świadczy o niezdolności lub braku woli rzetelnego wykonywania urzędu, może zostać złożony z urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady do Spraw Sądownictwa wyrażony w uchwale podjętej większością 3/5 ustawowej liczby członków Rady po przeprowadzeniu określonego w ustawie postępowania z udziałem osoby, której dotyczy. Akt Prezydenta Rzeczypospolitej nie podlega zaskarżeniu.

Art. 146

Ustawa może dopuścić wydawanie w pierwszej instancji niektórych orzeczeń w sprawach należących do właściwości sądów powszechnych przez asesorów lub referendarzy albo z udziałem ławników, zapewniając kontrolę takich orzeczeń sprawowaną przez sędziów zawodowych.

Rada do Spraw Sądownictwa

Art. 147

Rada do Spraw Sądownictwa dba o wysoki poziom kadr wymiaru sprawiedliwości i jego należyte funkcjonowanie oraz stoi na straży niezawisłości sędziów, wykonując kompetencje określone w Konstytucji i ustawie.

Art. 148

1. Przewodniczącym Rady do Spraw Sądownictwa jest z urzędu Prezydent Rzeczypospolitej, a jego zastępcami są z urzędu Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Minister Sprawiedliwości.
2. W skład Rady do Spraw Sądownictwa wchodzi ponadto:
 - 1) cztery osoby powołane przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz po dwie osoby powołane, przez Sejm i Senat bezwzględną większością głosów w każdej z izb – spośród osób wyróżniających się wiedzą o wymiarze sprawiedliwości,
 - 2) cztery osoby powołane przez Ministra Sprawiedliwości spośród sędziów wyróżniających się doświadczeniem zawodowym związanym z orzekaniem w instancji odwoławczej przez co najmniej 10 lat.
3. Osoby, o których mowa w ust. 2, są powoływane na 4 lata.

Art. 149

Organizację i sposób działania Rady do Spraw Sądownictwa określa ustawa.

Rozdział IX SAMORZĄD TERYTORIALNY

Art. 150

Ogół mieszkańców każdej jednostki zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową.

Art. 151

1. Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne niezastrzeżone przez Konstytucję lub ustawę dla innych władz publicznych.
2. Zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne.
3. Ustawa może zlecić jednostkom samorządu terytorialnemu wykonywanie innych zadań publicznych, określając sposób wykonywania zadań zleconych.

Art. 152

1. Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie sądowej.
2. Spory kompetencyjne między organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej rozstrzygają sądy administracyjne.

Art. 153

Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina. Wykonuje ona zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone ustawowo dla innych jednostek samorządu terytorialnego.

Art. 154

Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Mogą one nabywać prawa majątkowe i zaciągać zobowiązania w zakresie związanym z wykonywaniem swoich zadań.

Art. 155

1. Jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się ustawowo udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań. Zmiany w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego następują wraz z odpowiednimi zmianami w podziale dochodów publicznych.
2. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.

Art. 156

Członkowie wspólnoty samorządowej mogą decydować w drodze referendum lokalnego o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich organu samorządu terytorialnego.

Art. 157

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo zrzeszania się.
2. Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo uczestniczyć w międzynarodowych zrzeszeniach społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracować ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw w zakresie, w jakim nie narusza to interesów Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 158

1. Działalność samorządu terytorialnego podlega nadzorowi z punktu widzenia zgodności z prawem.
2. Organami nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego są Prezes Rady Ministrów i wojewodowie. Organy nadzoru w zakresie spraw finansowych określa ustawa.

Art. 159

1. Zasadniczy podział terytorialny kraju, zakres działania, kompetencje, organizację i sposób działania jednostek samorządu terytorialnego, zasady korzystania z praw, o których mowa w art. 157, oraz tryb sprawowania nadzoru określają ustawy.
2. W granicach ustaw wewnętrzną organizację jednostki samorządu terytorialnego określają ich organy stanowiące.

Rozdział X**SKARB PAŃSTWA I FINANSE PUBLICZNE****Art. 160**

1. Zasady i sposób zarządzania majątkiem Skarbu Państwa określa ustawa.
2. Ochronę interesów majątkowych Skarbu Państwa i innych państwowych osób prawnych oraz ich obsługę prawną wykonuje, w zakresie i na zasadach określonych w ustawie, Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa.
3. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje i odwołuje Prezesa Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa na wniosek Prezesa Rady Ministrów.
4. Organizację i sposób działania Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa określa ustawa.

Art. 161

1. Narodowy Bank Polski posiada wyłączne prawo emisji pieniądza.
2. Prezesa Narodowego Banku Polskiego powołuje na 5 lat Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu.
3. Zadania, organizację i sposób działania Narodowego Banku Polskiego określa ustawa.

Art. 162

1. Ustawa budżetowa jest ustawą ustalającą budżet państwa na rok budżetowy.
2. W wyjątkowych przypadkach dochody i wydatki państwa w okresie krótszym niż rok może określać ustawa o prowizorium budżetowym. Przepisy Konstytucji dotyczące ustawy budżetowej stosuje się odpowiednio do ustawy o prowizorium budżetowym.
3. Zasady i tryb opracowania projektu i wykonania budżetu państwa określa ustawa.
4. Jeżeli ustawa budżetowa albo ustawa o prowizorium budżetowym nie weszła w życie mimo rozpoczęcia roku budżetowego, Rada Ministrów prowadzi gospodarkę finansową na podstawie przedłożonego projektu takiej ustawy.

Art. 163

1. Rada Ministrów przedkłada Sejmowi sprawozdanie z wykonania ustawy budżetowej w ciągu 5 miesięcy od zakończenia roku budżetowego.
2. Sejm ocenia wykonanie ustawy budżetowej w ciągu 60 dni od dnia otrzymania sprawozdania i podejmuje uchwałę w przedmiocie absolutorium dla Rady Ministrów po wysłuchaniu informacji i opinii Najwyższej Izby Kontroli.

Rozdział XI

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Art. 164

Najwyższa Izba Kontroli jest naczelnym organem kontroli w państwie, niezależnym od Rady Ministrów.

Art. 165

1. Najwyższa Izba Kontroli bada:
 - 1) działalność organów administracji publicznej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych, samorządów, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia zgodności z prawem, gospodarności, rzetelności i celowości,
 - 2) wykonanie budżetu państwa i ustaw regulujących finansową, gospodarczą i administracyjną działalność państwowych jednostek organizacyjnych.
2. Najwyższa Izba Kontroli może badać z punktu widzenia legalności i gospodarności działalność podmiotów niewymienionych w ust. 1 w zakresie korzystania przez nie z państwowych albo komunalnych środków finansowych lub majątku oraz wywiązywania się ze zobowiązań wobec państwa.

Art. 166

Najwyższa Izba Kontroli co roku przedkłada Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi:

- 1) informację o wykonaniu budżetu państwa wraz z opinią w sprawie absolutorium dla Rady Ministrów,
- 2) uwagi o stanie finansów publicznych i gospodarki narodowej
- 3) sprawozdanie ze swojej działalności.

Art. 167

Prezesa Najwyższej Izby Kontroli powołuje Senat na 6 lat.

Art. 168

Organizację i sposób działania Najwyższej Izby Kontroli określa ustawa.

**Rozdział XII
INNE SAMODZIELNE INSTYTUCJE PUBLICZNE****Art. 169**

1. Rzecznik Praw Obywatelskich działa na rzecz osób, których sytuacja wymaga pomocy w związku z naruszeniem ich wolności lub praw zagwarantowanych w Konstytucji lub ustawie przez władze publiczne albo ze względu na pokrzywdzenie lub zagrożenie czynami zagrożonymi karą.
2. Rzecznika Praw Obywatelskich powołuje Senat na 5 lat.
3. Zakres i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich określa ustawa.

Art. 170

Na podstawie ustaw mogą działać urząd Rzecznika Praw Dziecka oraz urzędy rzeczników, których zadaniem jest pomoc w ochronie praw i interesów obywateli w określonych sprawach.

Art. 171

1. Instytucje publicznej radiofonii i telewizji, działając w sposób niezależny od bieżących decyzji politycznych, realizują misję publiczną, w szczególności poprzez upowszechnianie tradycji narodowej i wartości patriotycznych, przyczynianie się do zaspokajania duchowych potrzeb słuchaczy i widzów, upowszechnianie dorobku polskiej i światowej kultury i nauki, ułatwianie dostępu do rzetelnej informacji oraz tworzenie warunków pluralistycznej debaty w sprawach publicznych.
2. Ustawa określa organizację i zasady działania instytucji publicznej radiofonii i telewizji oraz sposób ich finansowania z opłat abonamentowych i innych źródeł.

Art. 172

1. Urząd do Spraw Mediów Elektronicznych:
 - 1) czuwa nad przestrzeganiem ustawowych zasad i procedur obsady organów nadzorczych i zarządzających w publicznej radiofonii i telewizji,
 - 2) wykonuje określone w ustawie kompetencje regulacyjne i kontrolne w sprawach mediów elektronicznych.
2. Prezesa Urzędu do Spraw Mediów Elektronicznych powołuje Prezydent Rzeczypospolitej na 5 lat.
3. Kompetencje, organizację i sposób działania Urzędu do Spraw Mediów Elektronicznych określa ustawa.

Art. 173

1. Instytut Pamięci Narodowej działa na rzecz:
 - 1) pogłębienia, utrwalenia i upowszechnienia wiedzy o podejmowanych przed 1 stycznia 1990 r. działaniach obcych państw i organizacji na szkodę Narodu i Państwa Polskiego oraz o działaniach określonych w art. 35 ust. 1,
 - 2) wykrycia i ścigania przestępstw popełnionych w związku z działaniami, o których mowa w punkcie 1,

- 3) realizacji prawa obywateli określonego w art. 35.
2. Instytut Pamięci Narodowej może także wykonywać inne zadania, określone w ustawie.
3. Organizację i sposób działania Instytutu Pamięci Narodowej określa ustawa.

Rozdział XIII

PRZEKAZANIE KOMPETENCJI ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWEJ LUB ORGANOWI MIĘDZYNARODOWEMU

Art. 174

1. Rzeczpospolita Polska może w drodze umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.
2. Przekazanie kompetencji, o którym mowa w ust. 1, nie może nastąpić na rzecz organizacji lub organu, których ustrój lub działalność pozostaje w sprzeczności z podstawowymi wartościami i zasadami konstytucyjnymi Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 175

1. Ustawę wyrażającą zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w art. 174 ust. 1, uchwalają Sejm większością 2/3 głosów oraz Senat taką samą większością.
2. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może również nastąpić w referendum krajowym, którego przeprowadzenie zarządza Sejm. Wynik referendum w tej sprawie jest wiążący, jeżeli w głosowaniu wzięła udział co najmniej połowa uprawnionych.

Art. 176

Jeżeli umowa międzynarodowa, o której mowa w art. 174 ust. 1, lub akt wydany na jej podstawie przyznaje Rzeczypospolitej Polskiej prawo powołania osoby do pełnienia stałej funkcji w organizacji międzynarodowej lub organie międzynarodowym albo wskazania kandydata do pełnienia takiej funkcji, prawo to wykonuje Rada Ministrów za zgodą Sejmu wyrażoną bezwzględną większością głosów.

Art. 177

1. Ustawa określa zasady współdziałania Rady Ministrów z Sejmem i Senatem w ustalaniu stanowiska Rzeczypospolitej Polskiej w sprawach aktów prawnych stanowionych przez organizację międzynarodową, której Rzeczpospolita przekazała kompetencje organów władzy państwowej, i w innych istotnych sprawach funkcjonowania tej organizacji.
2. Ustawa, o której mowa w ust. 1, określa w szczególności rodzaje spraw, w których stanowisko Rzeczypospolitej Polskiej dotyczące projektu aktu prawnego organizacji międzynarodowej może być ustalone w drodze ustawy uchwalonej z inicjatywy Rady Ministrów. W razie braku takiej ustawy przedstawiciel Rzeczypospolitej Polskiej we właściwym organie tej organizacji obowiązany jest brać udział w rozpatrywaniu projektu aktu prawnego i opowiadać się przeciwko jego przyjęciu.
3. Jeżeli ustawa, o której mowa w ust. 1, przewiduje ustalenie stanowiska Rzeczypospolitej Polskiej w określonej sprawie w drodze ustawy uchwalonej z inicjatywy Rady Ministrów, stanowisko to może również być określone przez Naród w referendum krajowym, którego przeprowadzenie zarządza Sejm. W takim przypadku wniosek Rady Ministrów stanowi podstawę sformułowania pytania w referendum.
4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio, jeżeli ustawa, o której mowa w ust. 1, wymaga zgody Sejmu lub Senatu udzielanej na wniosek Rady Ministrów.

Art. 178

1. Ilekroć umowa międzynarodowa, o której mowa w art. 174 ust. 1, przewiduje możliwość:
 - 1) wyrażenia przez parlament narodowy opinii lub sprzeciwu – uchwałę w tej sprawie może podjąć zarówno Sejm, jak i Senat;
 - 2) zaskarżenia aktu prawnego organizacji międzynarodowej przez parlament narodowy – skargę podaje się, w imieniu Sejmu lub Senatu, odpowiednio na żądanie co najmniej jednej czwartej ustawowej liczby posłów lub na podstawie uchwały Senatu.
2. Jeżeli stanowisko Rzeczypospolitej Polskiej w określonej sprawie zostało ustalone w drodze ustawy lub referendum krajowego zgodnie z art. 177 ust. 2 lub 3, działania, o których mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, muszą być zgodne z tym stanowiskiem.

Art. 179

Przepisy prawne stanowione przez organizację międzynarodową na podstawie upoważnienia zawartego w umowie, o której mowa w art. 174 ust. 1, są bezpośrednio stosowane przez organy Rzeczypospolitej Polskiej, chyba że ich stosowanie uzależnione jest od wydania przepisów prawa wewnętrznego.

Rozdział XIV

OBRONNOŚĆ I STANY NADZWYCZAJNE

Art. 180

Siły Zbrojne stoją na straży niepodległości i integralności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 181

1. Prezydent Rzeczypospolitej jako zwierzchnik Sił Zbrojnych przewodniczy Radzie Obrony Rzeczypospolitej, w której skład wchodzi Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów oraz ministrowie właściwi do spraw zagranicznych, obrony narodowej, spraw wewnętrznych i Skarbu Państwa.
2. Zakres i sposób działania Rady Obrony Rzeczypospolitej określa ustawa.

Art. 182

1. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje i odwołuje Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych.
2. Generalny Inspektor Sił Zbrojnych jest w czasie wojny Naczelnym Wodzem Sił Zbrojnych.
3. Zakres i sposób działania Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych określa ustawa.

Art. 183

1. Użycie Sił Zbrojnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej wymaga uprzedniej zgody Sejmu i Senatu. Jeżeli jednak użycie Sił Zbrojnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej ma nastąpić w ramach działań prowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych lub na podstawie wiążącej Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej, decyzję podejmuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.
2. Jeżeli zastosowanie trybu określonego w ust. 1 wiązałoby się z nadmierną zwłoką, decyzję może podjąć Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa rady Ministrów.

3. Decyzję o użyciu Sił Zbrojnych w stosunkach wewnętrznych może podjąć tylko Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów i tylko w przypadku:
 - 1) działań zbrojnych grożących obalenia przemocą porządku konstytucyjnego lub
 - 2) poważnych zamieszek zagrażających bezpieczeństwu państwa lub porządkowi publicznemu, lub
 - 3) stanu wojennego albo stanu wyjątkowego, jeżeli nie wystarcza użycie sił porządkowych.

Art. 184

1. Sejm może podjąć uchwałę o stanie wojny, jeżeli terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zostało zbrojnie zaatakowane albo gdy z wiążącej Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej wynika obowiązek prowadzenia działań wojennych.
2. W przypadkach niecierpiących zwłoki stan wojny ogłasza Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów.

Art. 185

1. Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wprowadza, w drodze rozporządzenia wydanego na podstawie ustawy, stan wojenny na części albo na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli Rzeczpospolita jest w stanie wojny lub stan wojenny jest konieczny ze względu na zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa państwa.
2. Z powodów i w trybie określonych w ust. 1 Prezydent Rzeczypospolitej może ogłosić częściową lub powszechną mobilizację.
3. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej wydane w sprawie określonej w ust. 1 lub 2 wymaga zatwierdzenia przez Sejm i Senat bez zbędnej zwłoki, jednak nie później w ciągu 30 dni od dnia wejścia w życie.

Art. 186

1. Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może, w drodze rozporządzenia wydanego na podstawie ustawy, wprowadzić na czas określony, nie dłuższy niż 90 dni, stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w przypadku rozruchów grożących obaleniem przemocą porządku konstytucyjnego lub klęski żywiołowej. Przepis art. 185 ust. 3 stosuje się odpowiednio.
2. Przedłużenie stanu wyjątkowego lub jego ponowne wprowadzenie przed upływem roku od zakończenia poprzedniego, na okres każdorazowo nie dłuższy niż 90 dni, może nastąpić jedynie za uprzednią zgodą Sejmu i Senatu.

Art. 187

1. Ustawa określa zakres dopuszczalnego ograniczenia wolności i praw zagwarantowanych w Konstytucji oraz inne skutki wprowadzenia stanu wojennego lub stanu wyjątkowego.
2. W czasie obowiązywania stanu wojennego lub stanu wyjątkowego:
 - 1) kadencja Sejmu nie może zostać skrócona,
 - 2) nie można zmieniać Konstytucji ani przepisów regulujących wybory do Sejmu i Senatu.
3. Jeżeli na czas obowiązywania stanu wojennego lub stanu wyjątkowego przypada koniec kadencji Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejmu lub Senatu, ulega ona z mocy prawa przedłużeniu do 90. dnia po dniu zakończenia stanu wojennego lub stanu wyjątkowego.

Art. 188

1. W razie przeszkód w działaniu Sejmu w czasie stanu wojennego lub stanu wyjątkowego Prezydent Rzeczypospolitej może wydawać, w zakresie niezbędnym do funkcjonowania państwa, rozporządzenia z mocą ustawy z pominięciem wymagań określonych w art. 62 ust. 1 i 2. W razie konieczności rozporządzenie z mocą ustawy może także zawierać zgodę na ratyfikację lub wypowiedzenie umowy międzynarodowej oraz ustalać prowizorium budżetowe.
2. Prezydent Rzeczypospolitej przedstawia wydane rozporządzenie z mocą ustawy do zatwierdzenia Sejmowi na jego najbliższym posiedzeniu. Niezatwierdzenie przez na tym posiedzeniu powoduje utratę mocy obowiązującej rozporządzenia z mocą ustawy.

Rozdział XV ZMIANA LUB UZUPEŁNIENIE KONSTYTUCJI

Art. 189

1. Inicjatywa w sprawie uchwalenia ustawy konstytucyjnej (art. 61) przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej, Senatowi, grupie 90 posłów oraz Radzie Ministrów.
2. Projekt ustawy konstytucyjnej nie może być poddany pod głosowanie przed upływem 30 dni od jego złożenia Marszałkowi Sejmu.

Art. 190

1. Ustawę konstytucyjną uchwała Sejm, a następnie Senat większością 2/3 ustawowej liczby członków każdej z tych izb.
2. Po uchwaleniu ustawy zmieniającej Konstytucję przez Sejm i Senat Marszałek Senatu przedstawia ją Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu. Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 14 dni podpisuje ustawę konstytucyjną i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.

Rozdział XVI PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

Art. 191

1. Osoby pełniące funkcje publiczne, z których objęciem wiąże się ustawowe wymaganie złożenia ślubowania, a które złożyły ślubowanie o treści ustalonej przed 1 stycznia 1990 r., składają nowe ślubowanie w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie Konstytucji, na zasadach określonych w ustawie.
2. Nowego ślubowania nie może złożyć osoba, która przed 1 stycznia 1990 r. wykazywała się gorliwością w działaniach, o których mowa w art. 35 ust. 1. Wątpliwości co do zdolności do złożenia nowego ślubowania rozstrzyga sąd; do czasu zakończenia postępowania pełnienie funkcji ulega zawieszeniu.
3. Ślubowanie złożone wbrew zakazowi określonymu w ust. 2 jest nieważne. Nieważność stwierdza sąd na wniosek prokuratora albo osoby lub instytucji pokrzywdzonej; wniosek może być złożony w ciągu dwóch lat od złożenia ślubowania.
4. Niezłożenie nowego ślubowania w terminie określonym w ust. 1 albo prawomocne stwierdzenie nieważności takiego ślubowania powoduje utratę funkcji publicznej z mocy samego prawa. Jeżeli toczy się postępowanie w sprawie zdolności do złożenia ślubowania, powyższy termin ulega przedłużeniu i kończy się z upływem 30 dni od dnia, w którym orzeczenie sądu kończące postępowanie stało się prawomocne.

5. Sędziowie w stanie spoczynku i prokuratorzy w stanie spoczynku oraz członkowie ich rodzin tracą uprawnienia z tytułu stanu spoczynku z dniem z dniem wejścia w życie Konstytucji, jeżeli zachodzą przyczyny określone w ust. 2. Ustawa określa tryb weryfikacji oraz zakres zwrotu świadczeń pobranych bezpodstawnie.

Art. 192

1. Urzędujący sędzia, który przed 1 lipca 1989 r. sprzeniewierzył się zasadzie niezawisłości sędziowskiej, może być złożony z urzędu, a jeżeli jest sędzią w stanie spoczynku – pozbawiony prawa do stanu spoczynku. W sprawach tych stosuje się odpowiednio tryb określony w art. 145 ust. 2.
2. Przepis ust. 1 stosuje się w okresie 10 lat od dnia wejścia w życie Konstytucji. Ograniczenie to nie dotyczy osób prawomocnie skazanych za zbrodnię komunistyczną.

Art. 193

Konstytucyjne organy państwa istniejące w dniu wejścia w życie Konstytucji działają na jej podstawie w dotychczasowym składzie, z zastrzeżeniem art. 194–197.

Art. 194

1. Datę pierwszych po wejściu w życie Konstytucji wyborów do Senatu wyznacza się na dzień pierwszych wyborów bezpośrednich do organów samorządu terytorialnego, jeżeli w myśl ustawy odbędą się one nie wcześniej niż w dniu pierwszych wyborów do Sejmu i nie później niż w ciągu 12 miesięcy od tego dnia.
2. Jeżeli pierwsze wybory bezpośrednie do organów samorządu terytorialnego nie odbędą w okresie wskazanym w ust. 1, datę pierwszych wyborów do Senatu wyznacza się na dzień pierwszych wyborów do Sejmu, a datę następnych wyborów do Senatu wyznacza się na dzień pierwszych wyborów bezpośrednich do organów samorządu terytorialnego, które odbędą się po upływie 18 miesięcy od dnia pierwszych wyborów do Senatu.
3. Długość kadencji Senatu ulega z mocy prawa odpowiedniemu dostosowaniu zgodnie z ust. 1 lub 2.

Art. 195

Dostosowanie organizacji i sposobu działania służby cywilnej oraz prokuratury do przepisów Konstytucji nastąpi w sposób określony w ustawie, która wejdzie w życie nie później niż po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie Konstytucji.

Art. 196

1. Uzupełniającego powołania trzech sędziów Trybunału Konstytucyjnego dokonują kolejno:
 - 1) Prezydent Rzeczypospolitej – w ciągu 14 dni od dnia wejścia w życie Konstytucji,
 - 2) Sejm – w ciągu 30 dni od tego dnia,
 - 3) Senat – w ciągu 45 dni od tego dnia.
2. Prezes i wiceprezes Trybunału Konstytucyjnego powołani przed wejściem w życie Konstytucji sprawują te funkcje do dnia, w którym zakończyliby ich sprawowanie według dotychczasowych przepisów.
3. Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym wszczęte, lecz niezakończony przed wejściem w życie Konstytucji prowadzi się według dotychczasowych przepisów, z tym że do treści, ogłoszenia i skutków wyroku Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy Konstytucji.

Art. 197

Krajowa Rada Sądownictwa oraz Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji kończą działalność z dniem wejścia w życie Konstytucji. Na zasadach określonych w ustawie prowadzone przez nie sprawy przejmują odpowiednio Rada do Spraw Sądownictwa oraz Urząd do Spraw Mediów Elektronicznych.

Art. 198

Traci moc Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

Art. 199

Konstytucja wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.